

לע"נ אמי מורתי הצדיקת המופלגת מרת עליזה שושנה ע"ה
בת רשכבה"ג מרן רבי יוסף שלוי אלישיב זיע"א
נ.ל.ב.ע. י"ח שבט תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.

מדוע המברך ברכת הגומל אינו מצטרף לעשרה

השער הציון [סימן ריט סק"ז] הביא את שיטת הראנ"ח שבברכת הגומל שצריך לברך בפני עשרה לא מצרפים את המברך לעשרה ולא כשיטת ההלכות קטנות [סימן רצא]. והקשה השער הציון מדוע דינו שונה מברכת חתנים שהחתן מצטרף לעשרה, הרי מה שברכת חתנים צריך שתהיה בעשרה נלמד מבמקהלות ברכו ה'. ואעפ"כ הוא מצטרף לעשרה, וא"כ גם ברכת הגומל, שנלמד וירוממוהו בקהל ה' שצריך עשרה, יצטרף המברך.

ונראה ליישב שבהגומל נאמר 'וירוממוהו' בקהל עם, דהיינו שיספר את הנס לקהל עם, והרי הוא יודע כבר את הנס, ובהכרח צריך לספר לעשרה נוספים. משא"כ בברכת חתנים שצריך רק לברך, ולכן החתן מצטרף לעשרה.

בענין גירות בפני בית דין

בספר זכרון שמואל [מכתבים סימן יא] חקר האם דייני בית הדין צריכים לראות את מעשה הגירות או שמספיק שנמצאים שם ויודעים שמתגייר. והוכיח מהמבואר ביבמות [קא, א] שצריך פסול לפסול דין סומא לחליצה, ופירש שם הריטב"א שמדובר בסומא בשתי עיניו, ומוכח שאף שהחליצה צריכה להיות בבית דין מכל מקום הדיינים אינם צריכים לראות.

ולכאורה נראה שאין ראיה מדין חליצה, משום שבחליצה בית דין לא פועלים את היתר החליצה אלא צריך שתהיה החליצה בפניהם, אבל בגירות בית דין פועל את הגירות, [וכמו שהוכיחו האחרונים מתוספות בסנהדרין [סח, ב]]. וכן נראה להוכיח ממה שאסור להטביל גר בשבת משום תקון מנא כמבואר ביבמות [מו, ב], וכבר ביאר בקהלות יעקב [שבת סימן נח] שהאיסור הוא על בית דין [שהרי המתגייר עוד עכו"ם], וא"כ מוכח שבית דין פועלים את הגירות, והם המתקנים מנא. ולכן יתכן שחלוקים לענין זה שבגירות הדיינים צריכים לראות את הגירות כיון שהם פועלים את הגירות, ורק בחליצה שהבית דין אינם פועלים בהיתר, מספיק שנעשה בפניהם.

בענין רוצח גוי

הבית מאיר [אהע"ז סימן יז ס"ג] הוכיח שאסור מהתורה להרוג נכרי ממה שאסור לגזול, שהרי אם גזילת ממון אסורה כל שכן רציחת גופו. אמנם ברמב"ם [הלכות רוצח פ"א ה"א] מבואר שהרוצח נפש מישראל עובר על לא תרצח, משמע שהרוצח גוי אינו עובר בלא תרצח.

ויתכן שכוונת הרמב"ם שהרוצח גוי אינו עובר בלאו החמור של רציחה, אבל ודאי אסור לעשות כן, ויעבור על איסור של מזיק וגנב, משום שלא גרע ממה שאסור לגזול וכמו שהוכיח הבית מאיר.

בענין עונג שבת במאכלות אסורות

הבאר יצחק [אהע"ז סימן ב] הקשה לפי הראשונים [הובאו במשנה ברורה סימן רמב סק"א ובשער הציון שם] הסוברים שעונג שבת הוא מצוה מהתורה, מדוע לא יוכל לקיים מצות עונג שבת בטבל [הטבול למעשר עני שאין בו חיוב מיתה בידי שמים לפי שיטה אחת בתוספות יבמות פו, א ד"ה מה], מדין עשה דוחה לא תעשה.

ונראה לומר לפי מה שהקשה כעין זה השאגת אריה [סימן צח] מדוע לא יוצאים ידי מצה במצה האסורה באיסור טבל וכדומה, הרי עשה דוחה לא תעשה. ותירץ האור שמח [הלכות חמץ ומצה פ"ו ה"ז] שלא מצאנו עשה דוחה לא תעשה של אכילה, כיון שדבר האסור אינו ראוי לקיום מצוה, וחלילה לקדוש ישראל להתכבד בדבר האסור והטמא. ולפי זה מיושבת גם קושית הבאר יצחק.

קטעים אלו הם חלק מספרי אבני המקום העומד בעזה"ת לצאת לאור, כל הערה תתקבל בברכה גדולה

שאלה

מעשה ביהודי שראה רכב מפואר למכירה, התלהב מאד וכששמע את מחירו התלהב יותר, המחיר היה חצי ממחיר המחירון המקובל בשוק, הקונה חשב לתומו כי המוכר לחוץ לכסף, ולכן מוכר במחיר כזה, לאחר שקנה את הרכב, כשבוע ימים, נכנס למכוניתו ושמע פיצוץ עז, בחסדי שמים הוא יצא מהרכב ולא ניזוק, התקשר האיש מיד למשטרה, א"ל השוטר, רכב זה היה שייך לאדם שיש לו שונאים רבים המבקשים להורגו, וכנראה שזו הסיבה שקנית את הרכב בחצי ממחירו, ניגש היהודי למוכר וא"ל כך וכך המעשה, א"ל המוכר: אתה יהודי שומר תורה ומצוות, ואתה צריך להאמין שלכל כדור יש כתובת, והראיה שניצלת בחסדי השם ויצאת ללא פגע, ואפילו ציטט לו את דברי החזו"א, שאמר "שמטוסים לא נופלים אנשים נופלים", וכן הוא כאן "רכבים לא מתפוצצים, אנשים מתפוצצים". אך בכל זאת הקונה טוען שכיון שרכב זה מסומן ע"י אנשי דלא מעלי, הוא מפחד לנסוע בו הוא ובני משפחתו ומבקש את כספו בחזרה, עם מי הדין?

תשובה

ברמב"ם (פ"ו ממכירה ה"ה) כתב: כל שהסכימו עליו בני המדינה, שהוא מום שמחזירין בו מקח זה, מחזירין בו, וכל שהסכימו עליו שאינו מום הרי זה אינו מחזיר בו אלא אם פירש שכל הנושא ונותן סתם על מנהג המדינה הוא סומך. לפי זה במקרה שלנו שמכר לו דבר שהוא מסומן לפגיעה, הוה מום, משום שאף אחד לא ירצה לקנות רכב כזה, שמיועד לפגיעה.

ועוד כתב הרמב"ם (שם ה"ג): וכן אם נמצא ליסטים מזוין הרי זה מום המאבד את כולו מפני שהמלך תופס אותו והורגו, דהיינו המוכר עבד לחברו ונמצא ליסטים מזויין הרי זה מום ע"כ. גם כאן בעניננו הוא לא מכר לו רכב אלא "פצצה מתקתקת" שעלולה להתפוצץ בכל רגע, ולכן נחשב מום, ויכול להחזיר המקח.

ועוד יש להוסיף שאותו המוכר צריך לבקש מחילה מהקונה שיכל לגרום לו ולמשפחתו אסון גדול וכשיגיע לוידוי יתוודה על הדבר הזה.